

Zsigmond Győző

Szent György-nap a 20. században egy mezőségi faluban, Botházán

Az 1980-as években és az 1990-es évek elején az Erdélyi Mezőség több falujában, mindenekelőtt Magyarországon (Suatu) és Botházán (Boteni) végeztem néprajzi gyűjtést a Szent György-napi szokásokkal kapcsolatosan. Az előbbi falu túlnyomóan magyarul lakta település, az utóbbi ma már szinte teljesen román. Mindkét falu – például a rossz útviszonyok miatt – viszonylag elszigetelt. 36-40 km-re vannak Kolozsvártól. Magyar részről általános a kétnyelvűség, ami román részről csak elvétve fordul elő.

A magyar és a román népi kultúra egymás mellett élése természetesen mindkét irányban eredményezett átvételeket, módosulásokat a népszokások, a hiedelmek terén is. Jól tükröződik ez például a Szent György-naphoz kapcsolódó néphagyományban. A továbbiakban bemutatom Szent György napjának a Botházán az 1950 és 1970 közötti években bizonyosan meglévő néprajzi jellegzetességeit, melyek közül többet ma már csak az emlékezet őriz.

Nem sátoros ünnepről van szó, és mégis számos szokás, hiedelem kapcsolódik e naphoz a Mezőségen, mégpedig a helybeliek életviteléhez, ünnep- és mindennapjaihoz szervesen kapcsolódó elemek. Mindez lehetővé teszi, hogy a közösségre, annak életére jellemző vonásokról szóljunk: egy jellegzetes mezőségi falu egyetlen napja kapcsán bemutatathatóvá válik a mezőségi szokásvilág és annak hiedelemháttere a maga összetettségében, színességében, régivel és újjal, kifejezve a földműves és állattartó vegyes nemzetiségű lakosság gondjait, örömeit egyaránt.

Karácsonyt és az újévet juttatja eszünkbe a kiabálás a hegybe, a *kikiáltás*:¹ ez a magyar viszonylatban alig ismert, alig ismertetett Szent György-napi közösségi megnyilvánulás. Nem csupán azért, mert több jellemzője kapcsolja a karácsonyi ünnepkörhöz, de azért is, mert Magyarországon újévi szokásként is gyakorolták. Szervesen és sajátos módon illeszkedik bele az új évet köszöntő gonoszúzó zajongások, bőséget kívánó rigmusok, versikék, jóslások (*verzserálódás*) sorába. Jóllehet ezúttal elsősorban a gazdasági év ünnepléséről van szó, de utalnak évszakkezdő jellegére is. Mondják, hogy „*Szent György-naptó lehet mezítláb járni, künn alunni*”.

Leginkább rokon a kiabálással a mindkét faluban gyakorolt következő újévi szokás: „*Elvették egyik kaput, elvitték a másik házhoz. A legények csinálták ezt, leányos háznál. Ahol volt öregebb rendű leány, ott bérakták a kaput kórival.*” (Székely Andrásné, szül. 1928, Magyarországon) Rokon, mert ez is, a bemutatandó hegybe kiabálással együtt, egy erkölcsi norma nevében megtett véleménynyilvánítás; az egészségesnek hitt, elfogadott életmód szokással való szentesítése. (Az öreglányt kinézik a falubeliek, gúny illeti meg, ha tréfás is a gúnyolódás.) A kiabálás a hegybe a kapuállítás, -cserélés szokásától eltérően, a közösségi erkölcs általánosabb

Zsigmond Győző (1959) – néprajzkutató, egyetemi tanár, Bukaresti Tudományegyetem, Idegen Nyelvek és Irodalmak Kar, gvozo.zsigmond@iis.unibuc.ro

¹ Kós Károly: *A Mezőség néprajza*. 1–2. Mentor, Marosvásárhely 2000. II. 248.

érvényű mércéjének bizonyult; az együttélés adta helyzet egész sor problémájában képviseli az éppen elfogadott normát.

Botházán, ahol a román hatás erőteljesebb, kizárólag a szerelmi étellel kapcsolatban kiabáltak. A helyesnek vélt rend nevében ítélkezik ilyenkor tréfás módon vagy (és) durván a falu népe. Ilyenkor, amikor tulajdonképpen főként a falu fiataljainak ügyes-bajos dolgai kerülnek terítékre, a falu nyilvánossága elé.

„Sok szép szokás vót itt régebb. A kiabálás inkább a románoké vót itt. Szent György-napkor több helyt kiabáltak erre. Mócson és Kamaráson is, Keszüben is. Keszübe még többet tudnak mondani, az magyar falu, ott nincsenek románok, csak öt román család. Ott magyarul kiátottak. Nálunk nem kiátottak magyarul. Má románul kiátottak. A kiátók, legények, kétfelé váltak. Fele vót a túlsó felin, verőfénybe, fele vót északra. Kiátottak egyik a másiknak a leányakra. Kiátottak: – Tuláj mááá’ (Tulai măăă) Akko a másíkáak kiátottak onnét, hogy: – Cse ci cié máj? (Ce-ți ție măi?) Ezek innén: – Fátá kutáre kum szo drágostit? (Fata cutare cum s-o drágostit?) Akko újra feleltek: – Nuj nics un báj, máj! Brávo máj! (Nu-i nici un bai măi! Bravo măi!) S aztán ezze vége vót. Szent György-nap előtt, Szent György estéjin szoktak kiabálni nálunk. Este 8-9-től nem éppeg tizenegy óráig. Legények kiabáltak. Úgy 16-17 éves, egészen 22-ig, 23-ig. A leányakat kiátották ki, akik ott vótak, hogy menjenek férjhez. Hogy melyik hogy szerelmeskedett a másik fíuva, s úgy. S aztán hiába ott vót, ő nem kiátott, de kiátottak a másíkáak. A vénleányakat is csúfolták. S a fíúk is egyik a másíkat kiátotta ki, csúfolták, na te anná vótá, úgy szerelmeskedté, úgy vótá ottan, úgy álltá a szobábo, na eszet kiátották.

A magyarok is csinálták, mind románul, me román barátjai vótak. Nem jut eszembe a románok hogy is mondták ennek. Má régen vót. Ez a rendszer erontott mindent, jött a kommunizmus, aztán erontott minden dógot. Má Ceaușescu idejin nem vót ez a szokás, úgy 30 éve. ’55-bül, ’56-bul má eltűnt ez a dolog. A fiatalok elmentek mind városra, mind az egészen.” (Nagy Sándor, szül. 1924.)

A szórakoztató, tréfás, sőt olykor sértő módon előadott történetek egyben kiemelt, meghány-ní-vetni való eseményei a falu életének. Nemegyszer komoly összetűzésekre adtak alkalmat. Úgy tűnik, megnyilatkozik a köz azon akarata, hogy még az évben rendezze az arra az évre tartozó ügyeket.

S ha csak a tudatalatti szintjén is, de megérezték talán a szokás rokonságát a kapuvívessel, -cseréléssel, mert a szomszédos Szováton a kettő egymást követi. Íme, mit mond a hegybe kiabálásról 1982 decemberében az 1928-ban született Székely Andrásné: „Régen volt a kiabálás a hegybe. Az őrmester tiltotta bé, úgy hét-tíz éve... Amit tudtak a fiatalok maguk közt, mindent kikiabáltak. Mindenki kiállt hallgatózni; hogy hallják, mit kiabáltak a hegybe.”

E szokásnak, mely valószínű román eredetű,² a hosszas együttélés következményeként kialakult, eddig még fel nem sorolt vonásait is számba vehetjük, ha más adatközlőket is idézek,³ akik vagy passzívan, mint hallgatók (nők), vagy aktívan, mint a szokást gyakorlók (férfiak) ugyancsak részt vettek egykor a hegybe kiabáláson. Tudják, hogy a románok kiabáltak hamarabb. Aztán a magyarok.

² Dr. Kós Károly még azt írta 2000-ben megjelent, de jóval korábbi gyűjtés alapján megírt Mezőség-monográfiájában, hogy csak románul kiabáltak. Lásd Kós Károly: *A Mezőség néprajza*. 1-2. Mentor, Marosvásárhely 2000. II. 248.

³ Nagy Károly, szül. 1939-ben; Bodor Erzsébet, 1941; Maneszes Sára, 1931; Balázs Ferenc, 1930; Nagy Károlyné, 1942; Nagy Sándor, 1924; Nagyné Kiss Ilona, 1936.

A környéken csak Szováton volt ez újévkor. Botházán, Pusztakamaráson, Sármáson, Mezőkeszűben és általában a Mezőségen Szent György-napkor kiabáltak a hegybe. Illetve – ahogy ez Botházán volt – Szent György-nap előtti este. A legnagyobb ünnepekhez abban is hasonlított tehát Szent György napja, hogy tulajdonképpen két napig is tartott.

A társadalmi rendszer, a politikai helyzet, az etnikumközi kapcsolatok alakulása – általános vélemény – nagyon befolyásolja a szokás életét, de főleg megszűnését. Se Botházán, se Szováton nem éledt újra, csak egyszer nemrég, külföldi filmezők kérésére. „*Ez a rendszer elrontott mindent, jött a kommunizmus, aztán elrontott minden dógot. Má Ceauseuscu idején nem vót ez a szokás, úgy 30 éve. 1955-bül, 56-bul má eltűnt ez a dolog. A fiatalok elmentek mind városra, mind az egészen.*” (Nagy Sándor, Botháza, 1995)

Az egykori pellengér szerepéből jócskán magára vett a kiabálás a hegybe. Igaz, hatékonysága, normatív volta jóval kisebb a néhai pellengéréénél.

S olyanokat is kiabáltak a hegybe, hogy azt nem mindenki értette, csak a helybeli emberek. Ez egyaránt szolgálta a titokzatosságot és a tréfás színezetet is. Így például a *szalonna* leányt jelentett: „*Te, ez nem volt mit lopjan, szalonnát lopatt!*” Vagy: „*Ellopták a zsírját, nincs mive pergeljen!*”

Ezek az utóbbi kiáltások tréfás többértelműségükkel már a szokás magyarrá alakulását is jelzik Magyarorszáton, nemcsak a mértéktartás normájának kihatását a hegybe kiabálókra. Kétségtelen, hogy magyar képződmények. A román nyelv használata ez esetben nem zárja ki az átvett szokás magyar népszokásként való létezését, tekintve a hegybe kiabálás azon sajátosságát, hogy megvan benne a titokzatosságra, a résztvevők kilétének a titkolására való törekvés. És a gátlástalan kifejezőmódot is elősegíti az itt általánosan ismert román nyelv használata; tudott dolog, hogy idegen nyelven könnyebb szerelmet vallani és káromkodni is.

A román nyelv (mint egy másik nyelv) tehát kellékként, eszközként szerepelve, sajátos szint kölcsönöz a magyar hegybe kiabálásnak. Botházán így szólt egy – románok és magyarok által egyaránt előadott – kiabálási szöveg: „– *Tuláj mőőő! (Tulai măăă) Akko a másikak kiáltották onnét, hoky: – Csé ci cijé mőj? (Ce-ți ție măi?) Ezek innén: – Fata kutaré kum szo drăgosztiit! (Fata cutare cum s-o drăgositiit!) Akko újra feleltek: – Nuj nics un báj, mőj! Bravo mőj! (Nu-i nici un bai, măi! Bravo măi!) S aztán ezze vége vót. ('Jaj, hé! – Mi bajod, hé? – Ez és ez a leány mennyire szerelmes lett! – Nem baj, hé, jól van, hé!')*”

A tárgyalt, ősi eredetűnek tartott szokás a románoknál Olténiában, a Bánságban, Erdélyben, Máramarosban, Munténiában honos (Olaszországban és Franciaországban szintén előfordul). Első említése román vidékről, a múlt század első éveiből való.⁴

A román szokás jellegzetességeit felsorolva a botházi kiabálás eltérő vonásaira is felhívom a figyelmet.

1. Falubeliemből (általában fiatalokból) csoportok verődnek össze, és felmennek egy dombra vagy dombokra valamelyik tavaszi ünnep előestéjén, és ott tüzet raknak késő éjfélig. Egyetlen olténiai kivételtől tudnak, ott is újévkor kiabálnak, akárcsak Szováton. A tűz a megtisztulás, megtisztítás jele, csak esetlegesen fordult elő Szováton, felfedhetné a kiabálók személyét, ez pedig itt nem kívánatos. A kiabálás időtartama pedig rövidebb, 1-2 óra, este 9-10 órától éjjel 11-ig, fél 12-ig tart, Botházán este 8-tól 10-ig.

⁴ Lásd még Gabriel Manolescu: *Despre originea, semnificațiile și tipologia unui obicei străvechi: strigarea peste sat*. Folclor literar, Timișoara 1967. 111–150.

2. A hangulat ilyenkor vidám, gyakori a zenekíséret, az éneklés, játék, ideértve a tűzijátékot is. Nagy a zaj, lárma, amelynek előállítására különféle eszközöket használnak. Az egész falu figyeli az eseményt.

3. A szokás központjában maga a kiabálás áll, amit tehetnek egyénileg vagy csoportosan, átadva egymásnak a szót. Legtöbbször párbeszéd alakul ki, mely a későn házasodók, a boszorkányok, különféle vétkezők ellen irányul, kigúnyolják őket. A tűz fokozatos elhagyásának oka lehet az is, hogy (általában a Mezőségen is) csak csoportosan – egyszerre többen – kiabálnak.

Aszerint, hogy mi a kiabálás tárgya, Gabriel Manolescu három típust különböztet meg: 1. a házasságra, házasodásra vonatkozó hagyományos normának szerez érvényt; 2. a tejet elvevő, a tehenet megbabonázó boszorkányokat leplezi le; 3. általában egy egészséges életvitel, a falu közössége által jónak elfogadott erkölcsi normák szócsöve.⁵

Botházán – ahogy Katonán s általában a Mezőségen – az első és a második típus érvényesül.⁶ A kiabálás a hegybe itt elsősorban a házasságra, házasodásra vonatkozó hagyományos normáknak szerzett érvényt, a tejet elvivő, a tehenet megbabonázó boszorkányokat, *sztrigojokat* leplezte le. Román és magyar legényekből összeverődött csoportok kiabáltak elváltoztatott hangon este nyolc és tizenegy óra között két szemközti dombról, *hegyről*, szinte csak román nyelven.

A *kiabálás a hegybe* tárgya, kipécéztette nem jelenik meg, gyakran csak utalnak kilétére. Az, hogy egyre többen merészeltek közvetlenek, sőt sértegetők lenni, valószínűleg azzal magyarázható, hogy a szokás egyre inkább csakis a fiataloké lett, és bizony nem egyszer visszaéltek vele.

Érdemes felfigyelni arra, hogy a kiabálás a hegybe nagy vonalakban tehát a *strigare peste sat* megfelelője. De nem idegen a magyar faluközösségektől sem, tudunk ugyanis rokon jellegű gúnyolódó, tréfálkozó magyar népszokásokról. Ezek a kapuállítás, -cserélés, valamint a Homoród-vidéki falvakban honos újévi köszöntés a toronyból, illetve hídról,⁷ a farsangtemetés,⁸ a tuskóhúzás és szűzgulyahajtás⁹ és az Erzsébet-napi szertartásos vénlánycsúfolás.¹⁰

Tárkány Szücs Ernő is említi,¹¹ hogy több faluban szokás volt más bűneinek a nyilvános kikiáltása: „A Jászságban vagy a palócoknál néhány helyen Szent György-napján a falu szélén kukoricaszárból máglyát raktak, és ott mindenkit szabad volt nyíltan megszólítani” („kilövés” volt a neve). A tárgyalt népszokás legközelebbi rokona a Garam mentén ismert Szent György-napi kilövés.¹²

A szokás az idők folyamán sajátos vonásokkal is gazdagodott: fokozott titokzatosság, egybekapcsolása a kapuállítással, -cseréléssel, érdekes magyar nyelvi lelemények, fokozottan kompenzatív jelleg.

⁵ Manolescu: *i. m.*

⁶ Lásd még Kós Károly: *Tavaszi jeles napok*. Művelődés XLVI(1994). évf. 4.sz. 31.

⁷ Hála József: *Óévbúcsúztató és újévköszöntő népszokások a Nagy-Homoród menti falvakban.* = *Vallásosság és népi kultúra a határainkon túl*. Szerk. Fejős Zoltán –Küllös Imola. Bp. 1990. 146–151; Pozsony Ferenc: *Szól a kakas már*. Krónika Könyvek, Pro-Print, Csíkszereda 1998. 198.

⁸ Barabás László: *Forog az esztendő kereke*. Sóvidéki népszokások. Mentor és Custos, Marosvásárhely 1998. 50–60.

⁹ Lásd például Ujváry Zoltán: *Farsang*. Néprajz egyetemi hallgatóknak 5. Debrecen 1990. 116–121; Lukács László: *Farsangi fahúzás a burgenlandi magyaroknál.* = *Kultúrák találkozása – Kultúrák konfliktusai*. Békéscsaba–Bp., 1995. 154–156.

¹⁰ Zsigmond Győző: *Erkölcsi normák érvényesítése Szent György-napi szokásokban.* = *Szokás és erkölcs. Obiceiri și moravuri*. Kiadta a Magyar Köztársaság Bukaresti Kulturális Központja, București/Buk. 1999. 107.

¹¹ Tárkány Szücs Ernő: *Magyar jogi népszokások*. Gondolat, Bp. 1981. 788.

¹² Magyar Néprajzi Lexikon. Bp. IV. 656.

Botházán más Szent György-napi szokás (Szováton épp a hegybe kiabálás) szűnt meg részben magyarsága miatt: az *innepi táncról* van szó, mely a szabadban, kint tartott, magyarok és románok által egyaránt felváltva járt magyar és román tánc volt.

Nem csupán húsvétkor szokás a leányok megöntözése. Botházán régebb inkább Szent György napján is öntöztek, illetve *áztattak*, amikor a tánc szintén szokásban volt.¹³ A kútról hozott vizet vederszám öntötték a gyakran menekülni, elbújni hiába próbáló leányokra. Húsvétkor a kislányok öntöztek, a nagyleányok már nem. Ezt a csak leányos házaknál és legények általi áztatást aztán átvették a falubeli románok is. E szokás révén egészséget, termékenységet kívánva olykor betegséget, hülést idéztek elő; ámde ez csak az utóbbi húsz-huszonöt évben vezetett oda, hogy a kíméletesebb, de éppoly jelképes húsvéti szagos vízzel öntözés vegye át a régi, sokszor kellemetlenséget okozó Szent György-napi vederrel öntözés helyét:

„*Szent György-nap öntözték a leányokat. Nappa. Délbe miko gyüiltünk össze, a fiúk, mondtuk na hol kapjuk meg a leányokat. Aztat és aztat ott. Me bújtak. A pajta hijjába, a padlásra. Na mentünk, fogtuk meg. Kettő tartatta és vagy kettő dobt a veder vizet redája. Ugy megáztattuk mind a macskát.*” (Nagy Sándor, szül. 1924.)

„*Olyan vót mind egy vicc, jába ott vót a szülője vagy az edesanya. A kútná öntöztük meg és aztán mondtuk na most menj és vedkezz le, jól vagy. Kacagtak, még a szülők is. Románokat és magyarokat is öntöztünk, nem számított. Együtt is mentünk. Régebb is csinálták ezt, régi szokás vót, szép vót. [...] Ezt a dolgot se csinálják már rég. Huszonöt éve se nem csinálják. Látam az én fiam se nem mejen sehova. Kiment ez a divat. Tudja Szent György-napko régebb szebb idők vótak, melegebb vót, hamarabb jött a tavasz. Az erdő ződ vót, me ugye szoktak szaladni a leányok az erdőbe is, fogtuk meg és a kútig hoztuk őket, mostuk őket, aztán mondtuk, most mehetsz haza, meg vagy áztatva.*” (Uő)

A mezőségi Botházán a közelmúltban – 1993 májusában végeztem itt terepmunkát – még a helybeli románok és magyarok által együttesen gyakorolt tejbemérés és az ún. *papălugăr csinálás* egy időben zajlott. Ez utóbbi esetében kétségtelen a románoktól kölcsönzés ténye. Feltételezhetően a csak magyar lakosságú Széken is román hatásra alakult ki az a Szent György-napi szokás, hogy amikor a *pakulár behajtja a turmát*, leöntözik, hogy a juhok sok tejet adjanak.¹⁴

A gyűjtés idején már sem a románok, sem a magyarok nem éltek e szokással. A *papălugăr* többnyire zöld ágakkal teleaggatott derék, a szerepet vállaló gazdaleány volt (rákötözték a sok leveles ágat), aki megpróbálta elkapni a rá vederből szokás szerint vizet öntők vedrét. Amennyiben sikerült neki, a veder gazdája fél liter pálinkát tartozott adni neki. Az öntözés, a víz és az asszonyokkal való elvárt kézfogás is elő kívánta segíteni, hogy több teje, nagyobb szaporulata legyen a juhoknak. A *papălugăr* általában ugyancsak bekapcsolódott a – versenyszerűen és választott főnök által irányított – juhfejsébe. A legjobb fejő ünneplése a szorgalom, az ügyesség, az eredményes gazdálkodás elvárásaként való elismerését, elismertetését is jelenti.

Botházán úgy tartották, Szent György-napkor zöld ágat, tövist kell a kapura tenni, hogy a sztrigojok (inkább a prikulics, kevésbé a boszorkány a szó magyar megfelelője ez esetben) ne vegyék el a tejet a marháktól. Arról is tudnak, hogy a *keréknek vagy kutyának megcsinálódó sztrigoj* nem mindig rontás oka, a 69 éves Nagy Sándor szerint egyszer valakinek

¹³ Lásd még Kós Károly: *A Mezőség néprajza*. 1–2. Mentor, Marosvásárhely 2000. II. 248.

¹⁴ Kós Károly: *A Mezőség néprajza*. 1–2. Mentor, Marosvásárhely 2000. II. 248.

megszaporították a lisztjét, mert nem zavarta a sztrigojokat, akik épp Szent György-nap estéjén táncoltak egy hídon:

„Régebb mondták, hogy Szent György-napkor ke hozni zöd ágat, tövist a kapuhaz, mert ekko jön – úgy mondták románul – a sztrigojok s akko evszik a tejet a marháktó, de még bémennek, nem tudom hová, igaz is vót, azt mondják. Még édesanyám mondta megcsinálodatt egy ember keréknek, megcsinálodatt kutyának.

Szent György-nap estéjén, miko kiátották, éjfél után, vót olyan, hogy csinálodatt keréknek, s ment az utcán lefelé. Ha véletlenül találták s bédugtak egy pácát a kerékbe, benne van reggelig, amíg kieresztették.

Csinálódik kutyának is a sztrigoj. Édesapám magyarázta, hogy nagyapám eljött és lekaparta nem tudom kinek a fersingit, és nagyapám elment és megszurta villával, a csürbe a szekér alatt vót, és aztán reggel kicsinálodatt. És úgy vette észre, hogy reggel a foga között vót a rongy. A fersingiből. Akkor jutatt eszekbe, hop ez az, amelyik az éjjel vót nálunk.

Mondta egy asszony nekünk, hogy ezek a sztrigojok gyűlnek össze és táncolnak a hídon. Volt egy ember, ment a malomba. Nem mondat nekik semmit, csak azt mondta, na táncoljatak csak tovább, azt mondta csak nekijek. Azt mondták: – Szaparodjon meg a liszted! Azt mondják nem fogyatt egész nyáron e a lisztje. A felesége mind mondta: – Te, olyan rég öröltem, annyi liszt van; Hogy van mind annyi lisztem, hiába mind sütek vele? Addig, hogy megmondta a férje neki. Amiko megmondta, reggelre nem még vót lisztje neki.”

A jelennel szembeállított, megszüpített múlt az, amelyről az adatközlők szólnak: általában az egykor meglévő s ma hiányzó jót emelik ki belőle. A múlt ideje jelenti a jelen által kétségbe vont értéklehetőségek idejét.¹⁵ „*Sok szép szokás vót itt régebb. [...] Tudja, Szent György-napko régebb szebb idők vótak, melegebb vót, hamarább jött a tavasz. [...] Szép vót, amiko én vótam legény. Iskola? Vót magyar iskola is akko, de má rég nincs az se...*” (Nagy Sándor, szül. 1924.)

Szent György-nap a kincskeresés napja is.¹⁶ Ez nem arra utal, hogy a meggazdagodásnak ezt a módját ajánlják ezen a napon. Inkább arra, hogy a szerencsét is meg kell becsülni, a gazdaember jó néhányszor rászorul. A munkával megszerzett javakat, a munka általi boldogulást szorgalmazza a Szent György-naphoz fűződő kincsmondák azzal, hogy szinte mindig hangsúlyozzák: átok van a kincsen, a könnyen szerzett vagyon nem hoz boldogságot, könnyen el is úszik. Botházán a már idézett Nagy Sándor testvérének az esetét említik, akire ráfogták, hogy Szent György napján ott, ahol a kék láng égett, aranyat „kapott”. A valóság az, hogy kincset nem talált, de feljelentették, verést és börtönt is el kellett szenvednie. („*Szent György napján, ahol ég kék lánggal, azt mondják, hogy ott van arany. Ahol ég a kék láng, mondták az öregek, a földbe ott van arany. Aztán melyik hogy van téve. Ha oda van, ahogy mondjuk »cu scros« aztán nem tud járni nála, me vénen marad. Nem lehet olyasmi dolgokat csinálni. Tesvérem nem kapott aranyat, s csinált 4 évet s hónapát börtönt, s e is vették, me nem adta be az államnak. Szendedett is verést azé a szép 28 karátos aranyé.*” (Nagy Sándor, szül. 1924)

Általában számos gonoszúzó szokás, hiedelem, idő- és termésjóslás lett velejárója Szent György napjának, érdekes, hogy ezek majd mindegyikére egyetlen falu esetében is van példa.

¹⁵ Zsigmond Győző: *Égitest és néphagyomány*. Pallas-Akadémia, Csikszereda 1999. 143.

¹⁶ Keszeg Vilmos: *A kincs hiedelmköre a Mezőségen*. = *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 1. Kvár 1992. 201, 210, 212–215; Magyar Néprajz VII. Bp. 1990. 146; Zsigmond Győző: *Erkölcsei normák érvényesítése Szent György-napi szokásokban*. = *Szokás és erkölcs. Obiceiuri și moravuri*. Kiadta a Magyar Köztársaság Bukaresti Kulturális Központja, București/Buk. 1999. 107.

Összefügg ez a nap tavaszi évkezdő jellegével, azzal, hogy évszázadok óta a hivatali és gazdasági év kezdőnapja, alkalmas a megtisztulás és a jobb jövő keresésére, jóslására, a leszámolásra a múltbeli vétkekkel. Hogy ilyen gazdag hagyomány jegyezhető le egyetlen faluban, még ha jórészt ez már a múlté is, arra elsősorban a Mezőség archaikus hagyományörző jellege a magyarázat.

St. George's Day in Boteni, a Village on the Transylvanian Plains, in the Twentieth Century

Keywords: folklore, ethnographic region of Mezőség/ Câmpia Transilvaniei, Hungarian folk customs, beliefs, St. George's Day.

The author presents some elements of St. George's Day which surely existed between 1950 and 1970 in Botháza/Boteni, but many of which are preserved only in memory today.

The customs presented are: 1. The "shouting on the mountain" proved to be a more generally valid statement of opinion based on community morals; In Boteni they shouted exclusively in connection with love life. 2. the *innepi tánc* 'festive dance', which was an open-air, Hungarian and Romanian dance, Hungarians and Romanians took turns dancing it. 3. Sprinkling the girls was not only an Easter habit. In Boteni they used to sprinkle, to "soak" on St. George's Day instead. 4. In the recent past, in Boteni on the Transylvanian Plains the milk measuring practised together by the local Romanians and Hungarians as well as the so-called "papălugăr making" took place at the same time.

Some beliefs are also presented: 1. "strigois" (which is the Hungarian equivalent of the "priculici" rather than that of the witch in this case) should not take the milk away from the cows, it is also known that the *strigoii appearing in form of a wheel or of a dog* was not always the cause of the witchcraft, 2. St. George's Day is also the day of treasure hunting.

In general, several customs of banishing the evil, beliefs, forecast of weather and crops accompany St. George's Day, and it is interesting that almost each of them can be found in one single village. It is primarily the archaic character of Transylvanian Plains, preserving traditions, that explains the fact that such rich tradition characterizes one single village, even if it mostly belongs to the past.